

BIULETYN KATECHETYCZNY (95)

ZAWARTOŚĆ: I. Wokół nauczania papieża Franciszka na temat katechezy; II. Sympozjum Stowarzyszenia Katechetów Polskich *Rok Wiary inspiracją refleksji katechetycznej*; III. Ks. Ryszard Czekalski, *Rozwój myśli katechetycznej w dokumentach Stolicy Apostolskiej po Vaticanum II*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2013.*

I. WOKÓŁ NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA NA TEMAT KATECHEZY

Od chwili wyboru na Stolicę Piotrową, 13 marca 2013 r., Ojciec Święty Franciszek parokrotnie wypowiadał się na temat dzieła katechizacji. Jakkolwiek wypowiedzi te nie miały charakteru szerszego omówienia aktualnej problematyki katechetycznej, jednak pozwalają dostrzec optykę obecnego następcy św. Piotra w tej kwestii. Z kilku racji na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza następujące papieskie. Pierwszą jest przesłanie papieża skierowane do katechetów wygłoszone podczas Międzynarodowego Kongresu Katechetycznego odbywającego się w Rzymie w dniach 26-28 września 2013 r. oraz homilia w czasie mszy św. dla katechetów z całego świata sprawowanej w niedzielę 29 września 2013 r. Te wydarzenia były powiązane z pielgrzymką katechetów, w Roku Wiary, do Rzymu. W listopadzie 2013 r. została ogłoszona pierwsza adhortacja apostolska Ojca Świętego, *Evangelii gaudium*, poświęcona głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie, która także zawiera ważne odniesienia do katechezy. W lutym 2014 r. do Rzymu przybyli z wizytą *ad limina Apostolorum* biskupi polscy. W przemówieniu skierowanym do Episkopatu Polski papież Franciszek także przekazał wskazania dotyczące zadań katechezy w Polsce.

W czasie światowej pielgrzymki katechetów do Rzymu Ojciec Święty spotkał się nimi dwukrotnie. W dniu 27 września wygłosił przemówienie do uczestników odbywającego się w Rzymie Międzynarodowego Kongresu Katechetycz-

* Redaktorem Biuletynu katechetycznego jest ks. Rafał B e d n a r c z y k , Warszawa.

nego, natomiast dwa dni później odprawił mszę św. dla przybyłych katechetów i wygłosił do nich homilię. W przemówieniu z 27 września papież skupił się na tożsamości katechety. W swojej refleksji podkreślił najpierw, że bycie katechetą oznacza powołanie, a nie wykonywany zawód. Najpełniej uwidacznia się to w sercu katechety: „Być katechetą znaczy dawać świadectwa wierze; być konsekwentnym w swoim życiu. A to nie jest łatwe. Nie jest łatwe! My pomagamy, prowadzimy na spotkanie z Jezusem poprzez słowa i poprzez życie, poprzez świadectwo. Chętnie wspominam to, co św. Franciszek z Asyżu mówił swoim braciom: «Głoście zawsze Ewangelię, a jeśli byłoby to konieczne, także słowami». Słowa przychodzą..., ale najpierw świadectwo: aby ludzie widzieli w naszym życiu Ewangelię, mogli czytać Ewangelię. A «bycie» katechetami wymaga miłości, coraz mocniejszej miłości do Chrystusa, miłości do Jego świętego ludu”.¹ Odwołując się do doświadczeń zakonu jezuitów, papież przekazał trzy wskazania dla katechetów, które pozwolą im zachować tożsamość oraz duchową świeżość potrzebną w pełnieniu tej ważnej posługi:

1. Być w zażyłej relacji z Jezusem. Franciszek przypomniał, że to właśnie Jezus pierwszy zaprasza swoich uczniów do tej relacji, bo pragnie dzielić się z nimi swoją miłością. Katecheta ma odpowiadać na to Jezusowe zaproszenie. Papież zachęcał, aby katecheci pozwolili, „by Pan na [nich] patrzył”.² Trwanie w poczuciu obecności Boga, zarówno w chwili modlitwy, adoracji oraz w czasie codziennych zajęć, pozwoli podtrzymać intensywność relacji z Jezusem.

2. Naśladować Chrystusa w wychodzeniu poza siebie i podążaniu na spotkanie drugiego. Jeśli Jezus staje w centrum życia katechety, to wówczas będzie On pomagał mu przekraczać siebie w miłości i wychodzeniu ku innym. Papież użył w tym miejscu porównania do serca, które nieustannie skurczą się i rozkurczą. Podobnie ma być w życiu katechety, ma najpierw jednoczyć się z Jezusem, by następnie wychodzić na spotkanie z innymi.³

3. Wychodzić z Chrystusem na peryferie. Papież Franciszek, przekazując to wskazanie, przestrzegł katechetów przed złudną stagnacją i pozornym bezpieczeństwem „zamkniętego pokoju”. „Bóg nie boi się peryferii. A jeśli wy pójdziecie na peryferie - spotkacie Go tam. Bóg jest zawsze wierny, jest kreatywny. Ależ proszę, nie można zrozumieć katechety, który nie byłby twórczy. A kreatywność jest jakby filarem bycia katechetą”.⁴ Prawdziwy głosi-

¹ Franciszek, *Być katechetą to powołanie. 27 IX - Przemówienie do katechetów*; L' Osservatore Romano (wyd. pol.) 34 (2013) nr 11, s. 40.

² *Tamże*.

³ *Zob. tamże*, s. 41.

⁴ *Tamże*, s. 41-42.

ciel Ewangelii powinien być zatem twórczy i odważny we wkraczaniu na peryferie świata.

W czasie homilii wygłoszonej w niedzielę 29 września Ojciec Święty, ponownie odwołując się do tożsamości katechety, tak ją scharakteryzował: „[katecheta] jest osobą, która przechowuje i ożywia pamięć o Bogu; przechowuje ją w sobie i potrafi ją rozbudzać w innych”.⁵ Ta „pamięć” o Bogu powinna także kierować życiem katechety. „Katecheta jest człowiekiem pamiętającym o Bogu, jeśli ma stałą, życiową więź z Nim i z bliźnim, jeśli jest człowiekiem wiary, który naprawdę ufa Bogu, i On jest dla niego źródłem bezpieczeństwa; jeśli jest człowiekiem pełnym miłosierdzia, miłości, który patrzy na wszystkich jak na braci; jeśli jest człowiekiem «hypomoné», cierpliwym, wytrwałym, który potrafi mierzyć się z trudnościami, próbami, niepowodzeniami pogodnie i z nadzieją w Panu; jeśli jest łagodny, wyrozumiały i miłosierny”.⁶

Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie, *Evangelii gaudium*, jest dokumentem programowym papieża Franciszka,⁷ podejmującym głównie problem ewangelizacji w świecie. Temat ten należał do kluczowych w nauczaniu kolejnych papieży poczynając od Pawła VI i jego adhortacji *Evangelii nuntiandi* z 1975 r. W prezentowanym dokumencie Ojciec Święty wiele uwagi poświęcił ewangelicznej wiarygodności głosicieli Dobrej Nowiny, która powinna wyrazić się w postawie nawrócenia oraz w zapale wychodzenia do drugiego człowieka. Dotyczy to zarówno ewangelizatorów jak i katechetów.⁸ Zagadnieniem, które odnosi się do ewangelizacji i do katechizacji, jest problem czytelności głoszonego orędzia, tak by „drugorzędne aspekty” nie przysłaniały istoty orędzia Jezusa. Dlatego konstruując przekaz - podkreśla papież - należy nie tyle skupiać się na moralizatorstwie, nakazach i zakazach, ile na głoszeniu „zbawczej miłości objawionej w Jezusie Chrystusie”.⁹

Powyższy wątek został podkreślony jeszcze bardziej w części odnoszącej się wprost do katechezy (nr 163-168), w której papież podkreślił nadrzędne znaczenie kerygmatu wobec katechezy i ewangelizacji. Istotę kerygmatu Franciszek

⁵ Tenże, *Pamięć o Bogu. 29IX- Msza św. dla katechetów*, L'Osservatore Romano (wyd. poi.) 34 (2013) nr 11, s. 43.

⁶ *Tamże*, s. 44.

⁷ Zob. tenże, *Evangelii gaudium*, nr 25.

⁸ Por. *tamże*, nr 20-33.

⁹ Zob. *tamże*, nr 34-36, 41-45, 64, 156-159. Problem komunikatywności języka dotyczy, zdaniem papieża, kilku aspektów. Na pierwszym miejscu wiąże się to z prymatem istotnego przesłania Ewangelii, jakim jest orędzie miłości i zbawienia w Chrystusie. Następnie problem jakości języka przekazu, który bywa zbyt nasączony teologią i filozofią, a zwłaszcza moralizatorstwem. Na dalszym miejscu pojawił się problem stylu przemawiania kaznodziei czy katechetów, w którym trudno o spójność, o logikę czy o entuzjazm Ewangelii.

opisał następująco: „Kerygma jest trynitarna. Jest ogniem Ducha udzielającego się pod postacią języków i sprawiającego, że wierzymy w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca. W ustach katechety nieustannie rozbrzmiewa pierwsze orędzie: «Jezus Chrystus cię kocha, dał swoje życie, aby cię zbawić, a teraz jest żywy u twego boku codziennie, aby cię oświecić, umocnić i wyzwolić»”.¹¹ Pierwszeństwo kerygmatu ma mieć nie tyle znaczenie chronologiczne, ile być wyrazem nadrzędności i ma przenikać całą katechezę. Ma się wyrażać w odwoływaniu się do ludzkiej wolności, podkreślając, że Bóg obdarzył człowieka swoją miłością i czeka na jego dobrowolną odpowiedź. Ważne miejsce w tym zajmuje procesie katecheza inicjacyjna i mistagogiczna, która dowartościowuje rolę formacji we wspólnocie wierzących oraz udziału w celebracjach liturgicznych.” Ojciec Święty zachęcił także katechetów do podejmowania na katechezie „drogi piękna” - *via pulchritudinis* - przez którą można wprowadzać wielu na spotkanie z Chrystusem. Kontakt ze sztuką i otwarcie katechezy na wielorakie piękno może mieć walor ewangelizacyjny. Z właściwą sobie wrażliwością papież zauważał potrzebę rozwijania u katechetów umiejętności słuchania, serdecznej bliskości, która nie potępia, oraz dzielenie się swoim entuzjazmem wiary. „Kościoł nie ewangelizuje, jeśli nie pozwala się nieustannie ewangelizować”.¹²

W czasie wizyty *ad limina Apostolorum* biskupów polskich w lutym 2014 r., nawiązując do przygotowań do Światowego Dnia Młodzieży, który odbędzie się w Krakowie w 2016 r., papież Franciszek zwrócił uwagę, że w sercach młodzieży jest gorąca tęsknota za czymś głębszym, co dowartościowałoby w pełni ich osobowość. Wskazał jednocześnie, że „szerokie możliwości ku temu oferuje katecheza. Wiem, że w Polsce uczestniczy w niej większość uczniów w szkołach. Osiągają oni dobrą znajomość prawd wiary. Jednakże religia chrześcijańska nie jest abstrakcyjną wiedzą, ale egzystencjalną znajomością Chrystusa, osobistą relacją z Bogiem, który jest miłością. Być może trzeba położyć większy nacisk na kształtowanie wiary przeżywanej jako relacja, w której doświadcza się radości bycia kochanym i zdolnym do kochania. Trzeba, by wzrastała troska katechetów i duszpasterzy, żeby nowe pokolenia mogły odkryć pełną wartość sakramentów jako uprzywilejowanego miejsca spotkania z żywym Chrystusem i jako źródła łaski”.¹³ Jednocześnie Papież zachęcał, aby młodzi ludzie swoje doświadczenie

¹⁰ *Tamże*, nr 164.

¹¹ Por. *tamże*, nr 166.

¹² *Tamże*, nr 174.

¹³ *Tenże*, *Boże miłosierdzie nikogo nie wyklucza. 7 II - Audiencja dla polskich biskupów przybyłych do Watykanu z wizytą „Ad limina Apostolorum”*, L'Osservatore Romano (wyd. pol.) 35 (2014) nr 2, s. 28-29.

budowania relacji w Bogiem realizowali zwłaszcza w ruchach i stowarzyszeniach, „których duchowość jest oparta na słowie Bożym, liturgii, życiu wspólnotowym i świadectwie misyjnym. Niech znajdą również możliwości wyrażania swej dyspozycyjności i młodzieńczego entuzjazmu w dziełach miłosierdzia krzewionych przez parafialne czy szkolne koła «Caritas», lub w innych formach wolontariatu czy zaangażowania misyjnego. Niech ich wiara, miłość i nadzieja umacniają się i rozkwitają w konkretnym zaangażowaniu w imię Chrystusa”.¹⁴

Zestawiając te trzy wypowiedzi obecnego następcy św. Piotra, można dostrzec w nich pewne rysy wspólne. Papież zwraca uwagę na silny związek katechezy z ewangelizacją. Ma to się przekładać na cechy katechety-ewangelizatora, który powinien być człowiekiem żywej relacji z Jezusem, otwartym na słowo Boże, pełnym misyjnego zapału, kreatywności i ewangelicznego entuzjazmu, wrażliwym i wysłuchującym młodego człowieka. W katechezie musi być stale słyszany ton kerygmatu, a język nauczania musi być czytelny, ciepły, obrazowy, budzący entuzjazm wiary. Franciszek, zwłaszcza w adhortacji *Evangelii gaudium*, otwarcie napominał, by „używając całkowicie ortodoksyjnego języka” nie głosić wiernym takiego przesłania, w którym oni nie będą w stanie odnaleźć blasku Ewangelii.¹⁵

Trzecim elementem tego przesłania jest wezwanie do pomagania młodym ludziom w budowaniu ich relacji z Bogiem, która będzie oparta na wolnym przyjęciu zaproszenia Jego zbawczej miłości, a nie na moralizatorstwie i stawianiu skomplikowanych wymagań. Podane uwagi, odnoszące się do papieskich wskazań na temat katechezy, znakomicie komponują z tym, w jaki sposób Franciszek - pierwszy katecheta w Kościele - realizuje swoją misję. Jego homilie, spotkania i gesty wyrażają troskę o człowieka, zwłaszcza tego, który jest ubogi, żyje na obrzeżach społeczeństwa, doświadcza nędzy duchowej i moralnej. Papież pragnie do nich wychodzić niosąc radosne orędzie ewangelicznej miłości.

Ukazane akcenty papieskiego nauczania odnoszącego się do katechezy nie stanowią zupełnego *novum*, jednak są sygnałem, co powinno stanowić przedmiot intensywnej troski Kościoła, w tym Kościoła w Polsce. To przesłanie jest kierowane do katechetów, a także wszystkich odpowiedzialnych za katechezę w wymiarze organizacyjnym i formacyjnym. Powinniśmy przy tym pamiętać, że w polskich warunkach nie możemy ograniczać się jedynie na szkolnej lekcji religii. Nadal bowiem polskiej katechezie brakuje drugiego płuca w postaci katechezy parafialnej, dlatego, chcąc pełniej odczytywać i wprowadzać w życie

¹⁴ Tamże, s. 29.

¹⁵ Por. tenże, *Evangelii gaudium*, nr 41; M. Studenski, *Radość Ewangelii. Katecheta czyta „Evangelii gaudium”*, Katecheta 58 (2014) nr 2, s. 78.

papieskie inspiracje, potrzebna jest większa aktywność na polu katechezy parafialnej oraz budowania małych wspólnot gotowych żyć Ewangelią.

ks. Rafał Bednarczyk, Warszawa

**II. SYMPOZJUM STOWARZYSZENIA KATECHETYKÓW POLSKICH
ROK WIARY INSPIRACJĄ REFLEKSJI KATECHETYCZNEJ,
Częstochowa, 27-28 września 2013 r.**

Odbywające się w dniach 27 i 28 września 2013 r. Sympozjum Stowarzyszenia Katechetyków Polskich jest kontynuacją wieloletniej tradycji Sympozjów Wykładowców Katechetyki. Od wielu już lat miejscem obrad sympozjalnych stały się mury jezuickiego Centrum Duchowości w Częstochowie. W tym roku przybyło na sympozjum około stu katechetyków z całej Polski. Temat tegorocznego zjazdu został wkomponowany w aktualne wydarzenia eklesjalne i brzmiał: *Rok Wiary inspiracją refleksji katechetycznej*. Przeżywany jubileusz 50-lecia otwarcia II Soboru Watykańskiego, 20-lecie wydania *Katechizmu Kościoła Katolickiego* oraz kończący się Rok Wiary stały się impulsem do pogłębionej refleksji nad dotychczasowym dorobkiem katechezy, a także nad wyzwaniem czasu artykułowanymi przez Magisterium Kościoła.

Pierwszego dnia przewidziane zostały dwa wystąpienia, które miały głównie charakter refleksji historycznej. Pierwszy z prelegentów - ks. prof. dr hab. Andrzej Offmański z Uniwersytetu Szczecińskiego - podjął się przybliżenia *Znaczenie Soboru Watykańskiego II dla katechezy*. Ksiądz Offmański przypomniał, że II Sobór Watykański nie wydał wprawdzie odrębnego dokumentu poświęconego katechezie, jednakże wniósł wiele inspiracji do rozwoju katechezy. Należy zwłaszcza zwrócić uwagę - podkreślał prelegent - na wkład Soboru w ujęcie zadań posługi słowa. Dziś nie można nie uwzględnić kontekstu społeczno-kulturalnego czy egzystencjalnego adresatów słowa Bożego. Poszukiwanie zrozumienia człowieka jest jednym z warunków skutecznego docierania do niego z Bożym orędziem. Podejmujący posługę głoszenia słowa, powinni sami czuć się jego pierwszymi adresatami. Dopiero wówczas, gdy głosiciel Ewangelii przyjmuje słowo i nim żyje, może wiarygodnie przekazywać innym Dobrą Nowinę o zbawieniu i wzbudzać w nich gotowość odpowiadania na nią. Ten nurt myśli soborowej zaowocował później wypracowaniem współczesnej koncepcji katechezy.

Dzieło Soboru przyczyniło się także do wzbogacenia refleksji nt. treści katechezy oraz jej metodyki. W pierwszym przypadku chodziło o wprowadzenie do

katechezy nowej eklezjologii, podniesienie znaczenia słowa Bożego oraz liturgii jako źródeł dla katechezy, a także koncepcji powołania człowieka. W sferze metodyki inspiracjami soborowymi są: podkreślenie osobowego kontaktu Boga z człowiekiem, centralna rola Pisma Świętego w nauczaniu katechetycznym, poszukiwanie rozwiązań problemów egzystencjalnych oraz ukierunkowanie na wspólnotę.

Drugi z zaplanowanych wykładów dotyczył tematu *Geneza katechizmu w Kościele: jak doszło do powstania katechizmu-książki w Kościele* i wygłosił go ks. prof. dr hab. Roman M u r a w s k i . Ten wieloletni wykładowca katechetyki ATK (później UKSW) jest w Polsce najwybitniejszym znawcą historii katechezy. W swoim wystąpieniu Ksiądz Profesor zmierzył się z nader interesującym pytaniem dotyczącym procesu kształtowania się katechizmu jako książki. Dokonując szerokiego spojrzenia na dzieje katechezy, zwłaszcza starożytnej i średniowiecznej, próbował wskazać te czynniki, które wpłynęły na uformowanie się takiego modelu pomocy katechetycznej. Początkowo bowiem określenie „katechizm” odnoszono do ustnego pouczenia w sprawach wiary, a także do treści wiary utrwalanej pamięciowo. Od początku chrześcijaństwa, a nawet na kartach Nowego Testamentu spotykamy formuły oraz schematy nauk dotyczących podstaw wiary. Z biegiem lat ukształtowały się podstawowe filary doktryny chrześcijańskiej - wyznanie wiary, sakramenty, Dekalog, Modlitwa Pańska - podkreślał prelegent, przytaczając słowa kard. Ratzingera, które także obecnie wyznaczają główne działy KKK. Kolejnym czynnikiem, który wpłynął na powstanie katechizmu była forma liturgicznego przygotowania katechumenów. Na ostatnim etapie poprzedzającym przyjęcie chrztu kandydaci przyjmowali podstawowy wykład prawd wiary, a następnie - tuż przed sakramentem - musieli samodzielnie powtórzyć to wyznanie. Elementy nauczania, a także pytania zadawane katechumenom z czasem zaczęły być stosowane jako odrębna metoda katechetyczna. Jeszcze innym czynnikiem, który wpłynął na powstanie katechizmu, była rozwijająca się w starożytności i w średniowieczu twórczość pisarzy kościelnych, zajmujących się opracowaniem przewodników o charakterze duchowym, zbiorów pouczeń moralnych oraz prostych schematów pomocnych duszpasterzom do wykładu prawd wiary. W efekcie tej twórczości w Anglii w XIV w. pojawiło się po raz pierwsze dzieło, które w swym tytule miało słowo „katechizm”, jednak dopiero reformacja i prace Marcina Lutera przyczyniły się do rozpowszechnienia tej formy literackiej na terenie całej Europy. O tym, że także współcześnie takie dzieło jest potrzebne w Kościele, świadczy opracowanie i ogłoszenie przed dwudziestu laty najnowszego *Katechizmu Kościoła Katolickiego*.

Drugiego dnia sympozjum tematyka rozważań została skierowana ku aktualnym wyzwaniom katechetycznym. Tym razem głos zabrali katechetycy należący

do młodszej generacji naukowców - ks. dr Andrzej K i e l i a n (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), ks. dr Jarosław K o w a l c z y k (Wyższe Seminarium Duchowne w Legnicy) oraz ks. dr Wojsław C z u p r y ń s k i (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Pierwsze wystąpienie miało charakter dwugłosu. Księża Kielian i Kowalczyk podjęli temat *Nowa ewangelizacja według Jana Pawła II i Synodu Biskupów (2012 - podobieństwa i różnice*. Wobec podejmowanej aktualnie w Kościele dyskusji nt. nowej ewangelizacji w związku z zakończonym przed rokiem Synodem Biskupów, niniejsze wystąpienie miało przybliżyć rozwój tej idei na przestrzeni lat. Prelegenci sięgnęli do licznych dokumentów i wypowiedzi Jana Pawła II na temat przyczyn, celów i charakteru nowej ewangelizacji, kreśląc przy tym jej kontekst historyczny. Podkreślili przy tym, że sama idea jest rodzajem konsekwencji myśli soborowej, która zmierzała do nadania wyznawaniu wiary charakteru autentycznego i osobistego spotkania z Bogiem. W obecnej cywilizacji europejskiej, która wyraźnie odrzuca Boga i degraduje życie religijno-moralne, potrzebni są świadkowie oraz wspólnoty żywej wiary, które dzięki otwartości na działanie Ducha Świętego będą w stanie pokazać innym drogę do Jezusa. Idea nowej ewangelizacji była wielokrotnie podejmowana najpierw przez Jana Pawła II, a następnie przez Benedykta XVI i Franciszka. Stanowi to potwierdzenie tego, jak wielką wagę przywiązują do niej kolejni sternicy łodzi Piotrowej. Kościół wkładał i nadal wkłada ogromny wysiłek w realizację postulatów nowej ewangelizacji. Zatem jest potrzeba pogłębionej refleksji katechetycznej, wyciągania wniosków i podejmowania nowych działań na tym polu.

Jako ostatni w roli prelegenta wystąpił ks. dr Wojsław Czupryński z przedłożeniem zatytułowanym: *Rok Wiary i katecheza: od akcji duszpasterskich do stałej formacji uczniów Jezusa*. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na słabości i niedostatki w zakresie formacji wiary młodego pokolenia, jakie zdarzają się zarówno na katechezie jak i w duszpasterstwie. W dobie obecnej coraz silniej odczuwa się potrzebę przepracowania modelu duszpasterstwa młodzieżowego, w tym sposobu przygotowania do sakramentu bierzmowania. Impulsem do odnowy tego obszaru mogą być różne inicjatywy ewangelizacyjno-katechumenalne adresowane do ludzi młodych. Dzięki nim głoszone orędzie ma szansę przebijać się do świadomości młodzieży przez panujący zamęt informacyjny, a następnie integrować ich ze sobą wokół osoby Jezusa oraz budować żywe wspólnoty wiary. W nich należy upatrywać szansę dla stałej formacji uczniów - stwierdził ks. Czupryński.

Symposium Stowarzyszenia Katechetyków Polskich było także okazją do integracji środowiska wykładowców katechetyki oraz osób odpowiedzialnych za katechezę w diecezjach z terenu całej Polski. Dlatego niezwykle cenne były nie

tylko wykłady i dyskusje sympozjalne, ale także rozmowy w mniejszych grupach, gdzie można było podejmować rozmaite wątki katechetyczne.

Pierwszego dnia obrad odbyło się także walne zebranie członków Stowarzyszenia Katechetów Polskich, na którym poruszane były sprawy bieżące. Tradycyjnie, w trakcie sympozjum mieli swoje wystąpienia bp Marek Mendyk - przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego KEP, ks. prof. UKSW dr hab. Piotr Tomasiak - szef Biur Programowania Katechezy przy Komisji Wychowania Katolickiego KEP oraz Grażyna Płoszajska z Departamentu Kształcenia Ogólnego i Wychowania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Ważnym momentem spotkań sympozjalnych jest wspólna Eucharystia. Pierwszego dnia przewodniczył jej i wygłosił słowo kard. Kazimierz Nycz, Arcybiskup Metropolita Warszawski. Drugiego dnia głównym celebrazem był bp Marek Mendyk z diecezji legnickiej, który także wygłosił homilię do zgromadzonych. Na zakończenie ks. prof. dr hab. Zbigniew Marek, przewodniczący Stowarzyszenia Katechetów, gospodarz oraz główny organizator sympozjum, podziękował wszystkim za przybycie i włączenie się w twórczą refleksję. Doroczne spotkania mają szczególny klimat, sprzyjają podejmowaniu wielu ważnych zagadnień z związanych z działalnością katechetyczną Kościoła oraz pozwalają wzajemnie się wzbogacać. Podkreślając owocność odbytego sympozjum, Ksiądz Profesor zaprosił wszystkich na kolejne spotkanie za rok.

ks. Rafał Bednarczyk, Warszawa

**III. KS. RYSZARD CZEKALSKI, ROZWÓJ MYŚLI KATECHETYCZNEJ
W DOKUMENTACH STOLICY APOSTOLSKIEJ PO VATICANUM II,
WYDAWNICTWO UNIwersYTETU KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO,
WARSZAWA 2013, SS. 341.**

Wydana w 2013 r. publikacja ks. prof. UKSW dr. hab. Ryszarda Czekalskiego *Rozwój myśli katechetycznej w dokumentach Stolicy Apostolskiej po Vaticanum II* jest czwartą książką tegoż autora, wydaną na przestrzeni zaledwie dwóch lat.¹ Opracowanie to jest w istocie syntezą wielu lat pracy Księdza Profesora, zarówno dydaktycznej w zakresie katechetyki podejmowanej w murach Uniwersy-

¹ Od 2011 r. ukazały się następujące publikacje: R. Czekalski, *Szkolne i parafialne nauczanie religii w szkołach w II Rzeczypospolitej na przykładzie diecezji płockiej*, Sandomierz 2011; t e n ż e (red.), *Bibliografia katechetyczna 2001-2010*, Warszawa 2012; t e n ż e, *Communication catechesis model*, Warszawa 2013. W bogatym dorobku ks. prof. Ryszarda Czekalskie-

tetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, twórczości pisarskiej oraz doświadczeń związanych z praktyką w zakresie katechizacji na terenie diecezji płockiej.² Tytuł publikacji mógłby sugerować, że mamy tu do czynienia z dziełem odtwórczym, zawierającym co najwyżej retrospektywne omówienie najważniejszych dokumentów Magisterium Kościoła odnoszących się do katechezy (*Ogólna Instrukcja Katechetyczna* z 1971 r.; *Orędzie Synodu Biskupów do Ludu Bożego* z 1977 r.; *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”* Jana Pawła II z 1979 r., *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* z 1990 r., *Katechizm Kościoła Katolickiego* z 1992 r., *Dyktorium ogólne o katechizacji* z 1997 r.). Jednakże lektura tej książki pozwala zauważyć, że w istocie jest to praca bardzo dynamiczna i twórcza, która odwołując się do historii, podejmuje rozważanie na temat współczesnej katechezy w odniesieniu do kluczowych wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła.

Liczące 341 stron opracowanie zostało podzielone na siedem rozdziałów: 1. *Dokumenty katechetyczne Stolicy Apostolskiej* - prezentuje kontekst powstania poszczególnych dokumentów i charakteryzuje ich treść; 2. *Pojęcie i natura katechezy* - zmierza do ukazania rozumienia istoty katechezy w całej jej złożoności i różnorodności, zwłaszcza celów, zadań, źródeł i funkcji katechezy; 3. *Katechizowani* - przybliża różne kategorie adresatów katechezy, uwzględniając specyfikę ich wieku, a także kontekstu egzystencjalnego, społeczno-religijnego oraz kulturowego; 4. *Katecheci i ich formacja* - omawia kategorie osób odpowiedzialnych za katechezę, poczynając od Kościoła jako całości, przez biskupów, prezbiterów, rodziców, zakonników i katechetów świeckich zwracając na potrzebę ich ciągłej formacji; 5. *Treści, metody i środki katechezy* - charakteryzuje główne wskazania dotyczące narzędzi katechetycznych, jakimi są treści, środki oraz metody stosowane w procesie katechizacji; 6. *Miejsca katechezy* - zawiera analizę głównych środowisk katechetycznych, skupiając się jednak nie tyle na przestrzeni wyznaczonej przez dom rodzinny, szkołę czy budynek kościelny, ile na przestrzeni komunikacji katechetycznej i na zachodzących w niej relacjach; 7. *Organizacja katechezy* - określa instytucje diecezjalne, krajowe (regionalne) oraz te, które działają przy Stolicy Apostolskiej, odpowiedzialne bezpośrednio za katechezę w Kościele. Korpus książki uzupełniają wykazy skrótów, wprowadzenie, zakończenie, obszerna bibliografia, a także streszczenie oraz spis treści w języku angielskim.

go znajduje się więcej publikacji książkowych wydanych w pierwszej dekadzie XXI w., w tym kilka książek redaktorskich.

² Ks. Ryszard Czekalski od 1992 r. pracował w Wydziale Katechetycznym Kurii Diecezjalnej Płockiej, pełniąc w latach 2000-2008 funkcję jego dyrektora.

O szczególnej wartości tej publikacji świadczy fakt, że jak dotąd nie powstało podobne opracowanie dokonujące całościowego zestawienia rozwoju katechezy w świetle posoborowej myśli Kościoła. Poszczególne dokumenty, a nawet grupy dokumentów, były już wielokrotnie opracowywane przez różnych autorów, jednak nikt dotąd nie podjął się analizy ich wszystkich jako całości. Dzięki wysiłkowi podjętemu przez warszawskiego katechetyka czytelnik może zapoznać się z rysem historycznym powstawania poszczególnych dokumentów, poczynając od *Ogólnej Instrukcji Katechetycznej* z 1971 r., dostrzec ewolucję myśli katechetycznej Kościoła w tym stosunkowo krótkim okresie (jak zaznaczył autor - „Watykan nigdy wcześniej w dziejach dwóch tysięcy lat, nie opublikował oddzielnych dokumentów ściśle katechetycznych” s. 282), a także dokonać całościowego spojrzenia na katechezę z perspektywy analizowanych dokumentów. Nowe odczytanie kluczowych enuncjacji Stolicy Apostolskiej pozwala dostrzec w nich elementy trwałe i niezienne, a także te, które są odpowiedzią na zmiany dokonujące się we współczesnym świecie oraz w Kościele.

Książd Czekalski podjął swoją refleksję naukową z niezwykłą erudycją, odwołując się do bardzo obfitej literatury przedmiotu (bibliografia obejmuje aż 37 stron - s. 295-332) nie tylko do obrębu języka polskiego, ale także sięgając do licznych publikacji zagranicznych, zwłaszcza frankojęzycznych. Nagromadzenie wielu faktów oraz konkretnych informacji ujęte w formę syntetycznego skrotu sprawiają, że lektura książki staje się intelektualną przyjemnością. W wyciąganych wnioskach oraz w sformułowanych postulatach daje się łatwo zauważyć świetnego znawcę problematyki katechetycznej zarówno na gruncie teorii jak i w sferze praktyki. Publikacja ta ma cechy podręcznika akademickiego adresowanego do studentów teologii i katechetyki. Może być również znakomitą pomocą dla specjalistów w zakresie katechetyki podejmujących dalsze badania naukowe nad przedłożonym zagadnieniem. Z uwagi na przystępność języka, może także stać się przedmiotem lektury osób interesujących się myślą katechetyczną i wychowawczą Kościoła, a nie mających gruntownego wykształcenia teologicznego.

Na szczególną uwagę zasługują wnioski i postulaty wyprowadzone przez ks. Ryszarda Czekalskiego z *Zakończeniu* jego książki. Ich charakter wskazuje na potrzebę powracania do przesłania prezentowanych dokumentów. Na przestrzeni trzech ostatnich dekad XX w. Kościół powszechny wydał aż sześć dokumentów katechetycznych, co świadczy o tym, jak ważnym i trudnym zadaniem jest współcześnie katechizacja. Można nawet odnieść wrażenie, że wiele wskazań i postulatów zawartych w tychże dokumentach Stolicy Apostolskiej nadal czeka na realizację (por. s. 284). Wśród ogółu wierzących często brak nawet podstawowej świadomości, że wszyscy - jako Kościół - jesteśmy odpowiedzialni za

katechezę i że właśnie wspólnota wierzących jest pierwszym miejscem katechezy (zob. s. 152-153, 228-230). Kościół w Polsce wkłada ogromny wysiłek w katechizację dzieci i młodzieży szkolnej, jednak nadal brakuje solidnej katechezy dorosłych oraz osób starszych (por. 110-112, 124-127, 286-287).

Kolejny ważny postulat dotyczy szerszego spojrzenia na miejsce katechezy. To być może pozwoli oprzeć się pokusie choćby częściowego przeniesienia katechezy ze szkoły do salek parafialnych. Problemem dla katechezy jest nie tyle budynek szkolny, gdzie odbywa się lekcja religii, ile specyfika komunikacji interpersonalnej (zob. 290-291). To nie ściany decydują o jakości katechezy, ale umiejętność budowania międzyosobowych relacji oraz podejmowania wspólnego poszukiwania doświadczenia Boga. Współczesna katecheza polska powinna oczywiście dowartościowywać katechezę parafialną, ale również starać się wkraczać ze swoim orędziem w przestrzeń komunikacji społecznej, zwłaszcza w dziedzinę mediów (prasa, radio i telewizja) oraz w świat Internetu. Jeszcze jednym, ważnym postulatem adresowanym głównie do hierarchów, jest podejmowanie troski o rozwój kadry katechetycznej podejmującej zadanie kreowania katechezy na poziomie diecezjalnym lub regionalnym. W tym względzie ważnym jest, aby te zadania mogły być wykonywane przez odpowiednią liczbę osób mających solidne wykształcenie katechetyczne. Jeśli bowiem zdarzałoby się, że odpowiedzialność za pracę kilkuset katechetów w diecezji pełniłaby jedna lub dwie osoby, lub też byłyby to osoby przypadkowe, bez odpowiednich studiów, wówczas świadczyłyby to o poważnych zaniedbaniach i przyczyniało się do obniżania rangi katechezy w szkole (s. 292-293).

Podsumowując, należy zauważyć, że prezentowana publikacja jest bardzo cennym opracowaniem, którego wyraźnie brakowało polskiej katechetyce. Wnosi ona znaczący wkład w dyskusję nie tyle nad przeszłością, ile przyszłością polskiej katechezy. Gdy zbliżamy się do 25-lecia powrotu lekcji religii do polskich szkół, mamy okazję do robienia bilansów i podsumowań. Niniejsza książka może w tym znakomicie pomóc, a także stanowić inspirację do nowych, twórczych działań, zmierzających do pobudzenia zapału katechetycznego w Kościele polskim. Oby tylko ten głos mógł być zauważony i przyjęty przez możliwie szerokie gremium odbiorców teże publikacji.

ks. Rafał Bednarczyk, Warszawa